

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИПУСК 33

Рівне – 2021

УДК 94(477) + 94 (100)
А 43

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 33. Рівне: РДГУ, 2021. 256 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор
(м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова,
Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор
(м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 10 від 25 листопада 2021 р.*

***Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

УДК: [94:314.1(=411.16)(477.81)]:930(73)

ГОЛОКОСТ В РІВНОМУ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕФФРІ БЕРДЗА

Роман Михальчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Чорновола, 76,а

e-mail: r.mykhalchuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9313-4830>

Мета статті – проаналізувати книгу представника американської історії Голокосту Джеффри Бердза про вбивство євреїв Рівного в листопаді 1941 р.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму та наукової об'єктивності. Використано загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичні методи. Застосовано проблемно-хронологічний, історико- порівняльний методи.

Наукова новизна. Проаналізовано різноплановість книги автора. На основі порівняння даних сучасних істориків та джерел дано оцінку наукової праці автора з погляду наявних дискусійних та критичних моментів.

Висновки. З'ясовано, що праця американського науковця є першою книгою (монографією) про Голокост рівненських євреїв з наявними дискусійними моментами та деякими недоліками. Праця є одним з етапів формування історіографії Голокосту, яка постійно розвиваються.

Ключові слова: Голокост, Рівне, Сосонки, Джеффри Бердз, сучасна американська історіографія Голокосту.

Roman Mikhalchuk. THE HOLOCAUST IN EQUAL IN CONTEMPORARY AMERICAN HISTORIOGRAPHY: A STUDY BY JEFFREY BURDS

The purpose of the article is to analyze the book of the representative of the American history of the Holocaust Jeffrey Burds about the murder of the Jews of Rivne in November 1941.

The research methodology is based on the principles of historicism and scientific objectivity. General scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical methods are used. Problem-chronological, historical-comparative methods are used.

Scientific novelty. The diversity of the author's book is analyzed. Based on a comparison of data from modern historians and sources, the author's scientific work is evaluated in terms of existing debatable and critical points.

Conclusions. It was found that the work of the American scientist is the first book (monograph) about the Holocaust of Rivne Jews with existing points of discussion and some shortcomings. The work is one of the stages in the formation of the constantly evolving historiography of the Holocaust.

Key words: Holocaust, Rivne, Sosonky, Jeffrey Burds, modern american historiography of the Holocaust.

Дослідження сучасного американського історика Джеффри Бердза «Голокост у Рівному: масове вбивство в Сосонках, листопад 1941 р.» присвячене вбивству євреїв під час Голокосту в центрі Рейхскомісаріату Україна – м. Рівне. Видання побачило світ в 2013 р. у Нью-Йорку, а в 2017 р. перевидано українською мовою в Рівному [1]. Слід наголосити, що це перша книга, присвячена висвітленню Голокосту рівненських євреїв у форматі окремого видання. Наявні публікації досі окреслювали загальні моменти Катастрофи в Сосонках (праці Дітера Поля [11], Шмуеля Спектора [16], Романа Михальчука [9]) Грунтовними дослідженнями теми вирізняється Олександр Круглов. Серед численних [7, 8, 15] слід виділити публікацію німецьких джерел – свідчень учасників акції в Сосонках [13]. Після публікації книги Дж. Бердза вийшла книга Максима Гона про міжвоєнний період, де в останньому розділі розглядається Голокост [3], а також дві рецензії, що по різному оцінюють дослідження вченого [4, 10].

Зауважимо, що перша монографія про Голокост рівненських євреїв належить американській, а не українській історіографії. Цей факт дає підстави робити висновки про стан розвитку української історіографії Голокосту в цілому. В одній з рецензій на книгу вказано: «У цьому контексті книга Дж. Бердза – своєрідний виклик українським історикам: адже попри те, що після здобуття Україною незалежності тему Голокосту повернуто в проблемно- тематичне поле історичних студій, жодної книги, що була б присвячена листопадовій трагедії 1941 р. у Рівному, українськими науковцями так і не опубліковано» [4, с. 254].

За своїми масштабами акція в Сосонках стала третьою з «розв'язання єврейського питання» в Україні після Кам'янця-Подільського (23,6 тис. жертв) та Бабиного Яру (близько 34 тис. жертв). Згідно офіційних даних 17,5 тис. євреїв загинуло в Сосонках. Рівне втратило майже половину населення міста.

Монографія складається з трьох розділів. Перший з них «Голокост на Сході і на Заході: політична економія геноциду» присвячений аналізу нацистської політики на окупованих теренах і робить акцент на тих рисах, що відрізняли Голокост у Західній та в Східній Європі. На думку Дж. Бердза, це – ідеологічна війна за звільнення від сталінізму та «єврейського більшовизму», проведення відкритих акцій вбивств на очах населення та участь значної частини місцевих жителів у злочинах нацистів [1, с. 7]. Остання заявлена теза є хибною, адже участь в Голокості місцевого населення існувала як на Заході, так і на Сході Європи.

Другий розділ «Акція: Голокост у Рівному» власне розкриває тему книги. Автор досягає це в основному за допомогою свідчень різних категорій населення (жертв, очевидців, злочинців). У третьому розділі «Після того: наслідки масового вбивства в Рівному» історик взявся за висвітлення занадто багатьох тем, як на один розділ. Зокрема, вказано про репресії щодо євреїв, які лишилися живими після акції 1941 р., утворення та знищення рівненського гетто, сучасний стан, в якому перебувають синагога, меморіал у Сосонках, а також – як(не)бережеться пам'ять про Голокост в Рівному. Сюди ж слід віднести опис «привидів» Голокосту, які, за словами Дж. Бердза, турбують сучасників. Актуальність поставлених питань на нашу думку не викликає сумнівів, однак вони досить різнопланові і їх багато в одному розділі, тому автор радше розставив акценти, ніж дав на них відповіді [10, с. 143].

Загалом слід відмітити, що за фактологічним наповненням до назви книги має безпосередній стосунок лише другий розділ. Адже у першому та в третьому розділах міститься матеріал, що не вписується в канву дослідження і відволікає увагу читача, а рівненські сюжети видаються вкрапленнями у загальній картині подій. Недоречно в тексті порівнювати Львів і Рівне, адже Львів під час нацистської окупації належав до Генерального губернаторства, а Рівне – до генерального округу «Волинь-Поділля» у складі Рейхскомісаріату Україна. Недоречними є дані про командира поліції з Несвіжа, який брав участь у вбивствах в Барановичах; про вбивство в Борисові; розповіді про українську поліцію у Львові; інформація про єврейські будівлі у Трохимброді тощо. І навіть коли автор розповідає про Голокост в Рівному, він чомусь цитує Семена Шолопаз Дрогобицької області про масову акцію в Дрогобичі в 1943 р. [10, с. 143–144].

Прочитання книги Дж. Бердза дає розуміння того, що Голокост для автора – це передусім вбивства. Однак слід зазначити, що фізична ліквідація євреїв булакінцевою метою нацистів, якій передували інші аспекти трагедії. Такими були зокрема, експлуатація та дискримінація жертв, знищення єврейства в ідеологічному, суспільному, економічному, духовному, соціальному, біологічному, релігійному проявах. Євреїв дискримінували у формі примусової реєстрації, ідентифікації, носінні спеціальних позначень, сегрегації в гетто, обмеженні в пересуванні, харчуванні, забороні одружень (цивільних правовідносин) між євреями та неєвреями, в економічній сфері тощо. Нажаль, в книзі американського історика такі аспекти не висвітлено. Хоча наявні джерела дозволяють це зробити. Таким чином, Голокост у книзі представлений лише як фізичне вбивство євреїв. Соціально-правове, економічне, духовне становище жертв лишилося поза межами дослідження автора.

Слід наголосити на дискусійних моментах монографії, яких є багато. Одним із таких є хронологія розстрілу в Сосонках. Дж. Бердз дотримується думки, що акція відбулася 7–9 листопада 1941 р., зазначаючи, що інші історики (зокрема, Олександр Круглов) називають іншу дату – 6–8 листопада 1941 р. Дж. Бердз у своєму дослідженні опирається на слова свідків, тому дотримується дати 7–9 листопада, «тому що більшість свідків називають саме її» [1, с. 85]. Наприклад, він цитує Абрама Кіршнера, який нібито згадував: «Хто пережив цей день 7

листопада, ніколи не зможуть стерти його зі своєї пам'яті та сердець» [1, с. 58]. Однак в оригінальному свідченні А. Кіршнера вказано не 7 листопада, а 6-те [17, р. 6]. Сам автор у виносці зазначає, що «Кіршнер помилково називає дату 6 листопада». Тобто, Дж. Бердз вирішив, що свідок помилився, що дозволило йому змінити його свідчення на зручну для нього дату. Така практика для професійного дослідника недопустима. Так само покази свідка Христини Новаковської автор вважає неправильними: «Новаковська переплутала дати в оригінальному афідевіті: датою оголошень було 6 листопада, датою збору євреїв на площі Грабник було 7 листопада» [1, с. 86].

Встановити хронологію можуть допомогти нам візуальні джерела – фотоматеріали. Наприклад, це альбом із німецького архіву [14]. Там наявні світлини з оголошеннями, датованими 5 листопада. Зокрема, наявне фото, де показано переселення євреїв, – 6 листопада, дві світлини єврейських дітей, – 7–8 листопада 1941 р. Також на світлинах зображено людей, які збирають єврейські речі після розстрілу. З німецьких документів можна дізнатися, що це було через тиждень після трагедії. Дати на світлинах свідчать, що акція розпочалася 6 листопада 1941 р. Цей факт підтверджує також дослідження Олександра Круглова, який пише, що 5 листопада були розклеєні оголошення за підписом гебітскомісара Беєра. Там вказувалося 6 листопада з'явитися на Костельну площу для «переселення» [13, с. 108–109]. Також Олександр Круглов згадував про єврейку, яка прийшла переховуватися 7 листопада до майора В. Декерта, бо напередодні (6 листопада) вона врятувалася від розстрілу [13, с. 112]. Отже, німецькі документи, офіційний акт НДК розслідування злочинів в Сосонках та дослідження Олександра Круглова свідчать, що трагедія в Сосонках розпочалася 6 листопада, а не 7 листопада, як це стверджує Дж. Бердз, неправильно цитуючи свідків.

Інший дискусійний момент в книзі – виявлення автором «додаткових» 6 тисяч жертв Голокосту – дітей. Офіційна кількість загиблих в Сосонках – 17 500 чол. На думку американського історика ця кількість враховує лише дорослих євреїв, а всіх разом з дітьми було вбито 23 500 євреїв. Ще на початку книги, характеризуючи свою працю, він зазначав: «Ця монографія є реконструкцією подій німецької акції, яка призвела до масового вбивства близько 23 500 єврейських чоловіків, жінок та дітей у трьох місцях у лісі в Сосонках поблизу Рівного» [1, с. 2]. В іншій частині книги про кількість вбитих написано так: «На додаток до одного масового поховання більше ніж 17 000 дорослих радянське судове розслідування після війни знайшло ще одне місце поховання, де було близько 6 000 єврейських дітей. У той час як більшість дорослих були застрелені ззаду в голову, більшості дітей було зламано шию або вони були буквально поховані заживо під вагою інших тіл» [1, с. 56]. Історик в даному прикладі посилається на «Государственный архив Российской Федерации», яке при нашій перевірці виявилось помилковим. Щоб підтвердити своє припущення про 23 тис. вбитих, автор наводить некоректні посилання зі свідчень Е. Аунапу. Слід зазначити, що в офіційному акті НДК «про руйнування, грабежі і масові вбивства німецько-фашистськими загарбниками і їх спільниками радянських громадян м. Рівне і Рівненської області» вказано, що

цифра 17 500 жертв враховує всіх загиблих, у тому числі дітей [2, л. 24; 6, арк. 24]. Також опубліковані Олександром Кругловим документи в різних виданнях свідчать про 17 тисяч жертв. Інші дослідники, що звертали увагу на книгу Дж. Бердза теж зазначали, що вбивство 6 тис. дітей окремо від дорослих не підтверджується іншими документами, а діти стали жертвами ймовірно в загальній кількості загиблих [4, с. 262]. Отже, на нашу думку, історик не наводить переконливих фактів існування «нових» виявлених 6 тисяч жертв, а саме єврейських.

Доволі однобічно у книзі висвітлено участь колаборантів в «єврейському питанні». Автор висловлює тезу, що «більшість євреїв у радянській та східноєвропейській зонах були розстріляні... головним чином представниками місцевих націоналістичних міліційних формувань, які відігравали основну роль у процесі страти» [1, с. 6–7], а також, що «виконавцями страт у час Голокосту на Сході в першу чергу були російські, українські, литовські, латиські та білоруські націоналісти» [1, с. 14]. Зазначимо, що під час Голокосту розстрілами євреїв займалися спеціальні німецькі команди, а функції української поліції полягали у конвоюванні жертв до місць страти, охорони євреїв та їхнього майна. У випадку втечі поліцейські мали право стріляти у втікачів. Тобто теоретично та фактично українські поліцейські не могли бути «помітнішими» за нацистських виконавців, як пише Дж. Бердз. Протоколи допитів засуджених з архівно-кримінальних справ архіву управління Служби безпеки України в Рівненській області підтверджують інформацію, що вони виконували насамперед допоміжні функції. Крім того, фактологічна база, яку використав Дж. Бердз, не дає змоги робити висновки щодо причетності українських поліцейських до злочинів у Сосонках. Автор стверджує про активну участь у розстрілах у Сосонках членів місцевої української допоміжної поліції, однак не наводить жодного достовірного прикладу.

У процесі «викриття українських колаборантів» історик пише про тих, що вбивали «пером та словом». Зокрема, зазначає, що редактор газети «Волинь» Улас Самчук «відкрито закликав до знищення українських євреїв» [1, с. 48]. Цю тезу він підкріплює кілька разів перекладеною цитатою Уласа Самчука про те, що євреї та поляки мають бути викорінені. Проте в оригінальній статті Улас Самчук писав: «Весь той елемент, що населяв наші міста, чи то жидівство, чи то напливова польськість, мусить зникнути з наших міст. Проблема жидівства вже в бігу розв'язання й вона буде розв'язана в рамках загальної реорганізації нової Європи» [12, с. 2]. Тобто Улас Самчук констатує, що «єврейське питання» вирішується, однак він не закликав до знищення. Тому стверджувати на основі тричі перекладеної (неточної) цитати, автор якої закликав до знищення євреїв, ми вважаємо безпідставним.

Ще одна «наукова знахідка» Дж. Бердза – твердження про погром у Рівному. Історик пише, що «3 000 – 4 000 євреїв були вбиті в липні та серпні 1941 р. в період самосуду і погромів “самоочищення”», хоча історичні джерела про це мовчать. В перші місяці окупації відбулися погроми на Волині і в Західній Україні, однак у Рівному такого явища не зафіксовано. Зокрема, дослідник Шмуель Спектор пояснює, чому: у великих містах, таких як Рівне, Луцьк, Ковель,

Володимир-Волинський, одразу після їх окупації почала діяти німецька військова адміністрація [16, р. 70], тобто ситуація була під контролем.

Крім згаданих дискусійних моментів, слід зауважити про неналежне оформлення наукового тексту (недостовірні посилання на архівні джерела). У книзі переплутано фонди, описи, справи, аркуші архівних документів, тому наведено кількадесят неправильних та неточних посилань (ДАРО, ГАРФ, ГДА СБУ, ЗІН), що применшує наукову цінність праці. У деяких випадках неточності пов'язані з некритичним ставленням до джерел. Зокрема, Дж. Бердз вказує, що рівненське гетто було ліквідовано в серпні 1942 р., посилаючись на спогади Аделі та Інди Ліберман із Варшавського архіву (ЗІН). Насправді відомо, що гетто ліквідували в ніч з 13 на 14 липня 1942 р., коли євреїв із Рівного перевезли до Костополя, де й розстріляли. Інший приклад – свідчення про 7500–8000 осіб, що лишилися живими після розстрілу в Сосонках. Історик в цих даних посилається на спогади А. Кіршнера. Однак офіційні дані свідчать про інші цифри: в травні 1942 р. в гетто перебували 5 200 євреїв [5, арк. 14].

Отже, книга американського історика Джеффри Бердза – перша монографія про Голокост рівненських євреїв. Позитивним фактом є те, що Рівне стало одним з небагатьох міст в Україні з написаною історією Голокосту. Водночас видання потребує більш фахового та відповідальнішого підходу до написання тексту. Працю оцінюємо крізь призму формування історіографії, як її певний (початковий) етап, відносимо її до тих, які поетапно формують проблемно-тематичне поле історичних студій, які постійно розвиваються. Дискусійні моменти книги, що підважують раніше усталені дані дають історикам простір для подальших наукових пошуків.

Джерела та література

1. Бердз Дж. Голокост у Рівному: масове вбивство в Сосонках, листопад 1941 р. / Пер. з англ. Д. Аладька. – Рівне: Волин. береги. 2017. 168 с.
2. Государственный архив Российской Федерации, ф. Р-7021, оп. 71, д. 1.
3. Гон М. Równe: обриси зниклого міста. Вид. 2-ге. Рівне: Волин. береги. 2019. 160 с.
4. Гон М. Реанімована історія масового вбивства: рецензія на книгу Джеффри Бердза «Голокост у Рівному» / Максим Гон, Петро Долганов, Наталія Івчик // Проблеми історії Голокосту: український вимір. Вип. 9. Дніпро: Український інститут вивчення Голокосту «Ткума»; ПП «Ліра ЛТД». 2017. 280 с.
5. Державний архів Рівненської області, ф. Р.-22, оп. 1, спр. 19.
6. Державний архів Рівненської області, ф. Р-658, оп. 1, спр. 24.
7. Круглов А. Ровно // Холокост на территории СССР: энциклопедия / Гл. ред. И.Альтман. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Рос. полит. Энциклопедия (РОССПЭН): Научно-просветительный центр «Холокост». 2011. С. 857–859.

8. Круглов А., Уманский А., Щупак И. Холокост в Украине: Рейхскомиссариат «Украина», Губернаторство «Транснистрия»: Монографія. – Дніпро: Український інститут изучения Холокоста «Ткума»; ЧП «Лира ЛТД». 2016. 564 с.
9. Михальчук Р. Голокост на території Рівненщини під час нацистської окупації (1941–1944 рр.): Дис. канд. іст. наук: 07.00.01, Нац. ун-т «Остроз. акад.». Острог. 2014. 308 с.
10. Михальчук Р. Рецензія на книгу Бердз, Джеффри. Голокост у Рівному: масове вбивство в Сосонках, листопад 1941 р. / Пер. з англ. Д. Аладька. Рівне: Волин. обереги, 2017. 168 с. / Р. Михальчук / Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі. К., 2017. № 1 (15). С. 141–159.
11. Поль Д. Масове вбивство євреїв України за німецької військової адміністрації і в Рейхскомісаріаті Україна // Шоа в Україні: історія, свідчення, увічнення / За ред. Р. Брандона та В. Лауер; пер. з англ. Н. Комарової. К.: Дух і Літера. 2015. С. 66.
12. У. С. Завойовуймо міста // Волинь. 1941. 1 вересня. № 1. С. 2.
13. Уничтожение евреев в г. Ровно в начале ноября 1941 года в свете немецких документов / Публ. О. Круглова // Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі. 2012. №1 (11). С. 104–165.
14. Bundesarchiv, B. 162/368.
15. Kruglov A. Rowne // Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945: Ghettos in German-Occupied Eastern Europe / Ed. M. Dean. Washington: Indiana University Press, 2012. Vol. 2. P. 1459–1461.
16. Spector S. Holocaust of Volhynian Jews, 1941–1944. Jerusalem, 1990. 393 p.
17. Żydowski Instytut Historyczny (ŻIH), 301/1190.

References

1. Berdz Dzh. Holokost u Rivnomu: masove vbyvstvo v Sosonkakh, lystopad 1941 r. /Per. z anhl. D. Aladka. – Rivne: Volyn. oberehy. 2017. 168 s.
2. Hosudarstvennyĭ arkhyv Rossyiskoi federatsyy, f. R-7021, op. 71, d. 1.
3. Hon M. Równe: obrysy znykloho mista. Vyd. 2-he. Rivne: Volyn. oberehy. 2019. 160 s.
4. Hon M. Reanimovana istoriia masovoho vbystva: retsenziia na knyhu Dzheffri Berdza «Holokost u Rivnomu» / Maksym Hon, Petro Dolhanov, Nataliia Ivchuk // Problemy istorii Holokostu: ukraïnskyi vymir. Vyp. 9. Dnipro: Ukraïnskyi instytut vyvchennia Holokostu «Ткума»; PP «Лира LTD». 2017. 280 s.
5. Derzhavnyi arkhiv Rivnenskoï oblasti, f. R.-22, op. 1, spr. 19.
6. Derzhavnyi arkhiv Rivnenskoï oblasti, f. R-658, op. 1, spr. 24.
7. Kruhlov A. Rovno // Kholokost na terrytoryy SSSR: entsyklopedyia / Hl. red. Y. Altman. – 2-e yzd., uspr. y dop. – M.: Ros. polyt. Entsyklopedyia (ROSSPЭN): Nauchno-prosvetytelnyĭ tsentr «Kholokost». 2011. С. 857–859.

8. Kruhlov A., Umanskyi A., Shchupak Y. Kholokost v Ukrainy: Reikhskomysaryat «Ukrayna», Hubernatorstvo «Transnystryia»: Monohrafiia. – Dnypro: Ukraynskyi ynstitut yzuchenyia Kholokosta «Tkuma»; ChP «Lyra LTD». 2016. 564 s.
9. Mykhalchuk R. Holokost na terytorii Rivnenshchyny pid chas natsystskoi okupatsii (1941–1944 rr.): Dys. kand. ist. nauk: 07.00.01, Nats. un-t «Ostroz. akad.». Ostroh. 2014. 308 s.
10. Mykhalchuk R. Retsenziia na knyhu Berdz, Dzheffri. Holokost u Rivnomu: masove vbyvstvo v Sosonkakh, lystopad 1941 r. / Per. z anhl. D. Aladka. Rivne: Volyn. oberehy, 2017. 168 s. / R. Mykhalchuk / Holokost i suchasnist. Studii v Ukraini i sviti. K., 2017. № 1 (15). S. 141–159.
11. Pol D. Masove vbyvstvo yevreiv Ukrainy za nimetskoii viiskovoi administratsii i v Reikhskomisariati Ukraina // Shoa v Ukraini: istoriia, svichennia, uvichnennia / Za red. R. Brandona ta V. Lauer; per. z anhl. N. Komarovoi. K.: Dukh i Litera. 2015. S. 66.
12. U. S. Zavoiovuimo mista // Volyn. 1941. 1 veresnia. № 1. S. 2.
13. Unychtozhenye evreev v h. Rovno v nachale noiabria 1941 hoda v svete nemetskykh dokumentov / Publ. O. Kruhlova // Holokost i suchasnist. Studii v Ukrainii sviti. 2012. №1 (11). S. 104–165.
14. Bundesarchiv, V. 162/368.
15. Kruglov A. Rowne // Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945: Ghettos in German-Occupied Eastern Europe / Ed. M. Dean. – Washington: Indiana University Press, 2012. Vol. 2. P. 1459–1461.
16. Spector S. Holocaust of Volhynian Jews, 1941–1944. Jerusalem, 1990. 393 p.
17. Żydowski Instytut Historyczny (ŻIH), 301/1190.

УДК 930(476)(075.8)

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИСТОРИИ С ДРУГИМИ
НАУКАМИ КАК ОСНОВА СОВРЕМЕННЫХ
ИСТОРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ**

Оксана Лепеш

Белорусский национальный технический университет

Республика Беларусь, 220013, г. Минск, пр-т Независимости, 65

e-mail: oxanalepesch@rambler.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2786-7232>

**Оксана Лепеш. МЕТОДОЛОГІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ІСТОРІЇ З ІНШИМИ НАУКАМИ
ЯК ОСНОВА СУЧАСНИХ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Микола Федоришин

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА У
СЕРЕДИНІ XII СТОЛІТТЯ 3

Грина Максимчук

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ ЯК РОЗРОБНИК НОВИХ ПРОГРЕСИВНИХ КОНЦЕПЦІЙ
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА 11

Андрій Комар-Маліновський

ТРАДИЦІЇ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
ЗАКЛАДЕНІ ПЕТРОМ МОГИЛОЮ 15

Станіслав Мамчур, Валентина Доброчинська

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРИМСЬКОГО ХАНСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ
XVII – XVIII СТОЛІТТЯХ 23

Христина Головата, Валентина Доброчинська

ТРАГІЗМ НАУКОВОЇ ДОЛІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО (1871–1942 РР.) 31

Марта Боярчук

ЛЮДИНА В СВІТОГЛЯДІ Й ІДЕОЛОГІЇ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА
(ІВАНА ОГІЄНКА) 39

Софія Муштук

ЗМІНА СТАТУСУ І ВНУТРІШНІЙ УСТРІЙ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ 47

Вікторія Ішук

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ ВОЛИНСЬКОГО ВОСВОДСТВА
МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ 52

Руслан Сіромський

«ОБЕРЕГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»:
ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР 65

Богдан Олешко, Віталій Півоварчук

РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
50-X – 60-X РР. 73

Дмитро Малезик

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСРВ
1960-ТІ – НА ПОЧАТКУ 1980-X РР. 79

Максим Залужний

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ БОЛОХІВСЬКОГО ГОРОДИЩА НА ТЕРИТОРІЇ
ЗАМКУ У СТАРОКОСТЯНТИНОВІ 87

РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Наталія Плюта, Аліна Корольова

МОНУМЕНТАЛЬНІ КОРАБЕЛЬНІ ПОХОВАННЯ РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
НА ПРИКЛАДІ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НОРВЕГІЇ 91

Аліна Хведас, Олена Ворон

СХИЗМА 1054 РОКУ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ
ВІДНОСИН СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ 99

Тетяна Печоха, Олена Ворон

ФЕНОМЕН «ПОЛЮВАННЯ НА ВІДЬОМ» ТА ЙОГО ВИЯВИ У
СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ 108

Мар'яна Кобзар, Оксана Ворон

НАУКОВА ПРАКТИКА МІСІОНЕРІВ ОРДЕНУ ЄЗУЇТІВ В АЗІЇ XVI–XVIII СТОЛІТТЯХ . 118

Валентин Константинов

МОЛДАВСКОЕ КНЯЖЕСТВО В НАЧАЛЕ 20-ГОДОВ XVII ВЕКА И ПОСОЛЬСТВО В
ИСТАМБУЛ КШИШТОФА ЗБАРАСКОГО 127

Вячеслав Ціватий

ДИПЛОМАТІЯ, ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І КУЛЬТУРА КОМУНІКАЦІЇ ВРАНЬОМОДЕРНІЙ
ЄВРОПІ: СПЕЦИФІКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПРОФЕСІЙНІ ПРАКТИКИ ТА
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ІТАЛІЇ 137

Світлана Свінцицька, Олена Ворон

РАСОВА СЕГРЕГАЦІЯ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 149

Андрій Богданович

БОРІТЬБА САМОДЕРЖАВ'Я З ТОЛЬСТВОМ У БІЛОРУСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ У
XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ 161

Боголейша Светлана

ВЛИЯНИЕ ИДЕОЛОГИИ КРАЯ НА РАЗВИТИЕ БЕЛОРУССКОГО И ЛИТОВСКОГО
НАЦИОНАЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА 169

Александр Кукса

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТЕХНІЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В СТЕНАХ
НАРОДНЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ 178

Руслан Постоловський

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СРСР У 1953–1964 РОКАХ 185

Степан Синяк

БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ І РОСІЙСЬКА ІНТЕРВЕНЦІЯ В УКРАЇНІ 196

Марина Климко

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 203

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Петрик Дмитро

ПРАЦІ РАДЯНОЛОГІВ ЯК ЦІННЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СРСР 209

Роман Михальчук

ГОЛОКОСТ В РІВНОМУ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ
ІСТОРИОГРАФІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕФФРІ БЕРДЗА 217

Оксана Лепеш

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИСТОРИИ С ДРУГИМИ НАУКАМИ КАК
ОСНОВА СОВРЕМЕННЫХ ИСТОРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ 224

Ольга Северова, Микола Жук

ЕТАПИ ПОШУКУ ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ 232

Катерина Попова

ЦІНІСНІ ПОСИЛИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ
У «СИСТЕМІ КООРДИНАТ» ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ 239

Ліннік Юрій

ПРОБЛЕМА ЕВДЕМОНІЗМУ У ФІЛОСОФІЇ 246

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 33

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 0 1.12.2021 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 247/1. Ум. друк. арк. 17,06.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 33. Рівне, 2021. 256 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2021